

Stand By **Me** 2.0

SOOČANJE Z NASILJEM NA PODLAGI
SPOLA IN BOJ PROTI NJEMU

Pedagoški priročnik

**Stand
By Me 2.0**

PROJEKT STAND BY ME 2.0
SOOČANJE Z NASILJEM NA
PODLAGI SPOLA IN BOJ PROTI
NJEMU

Pedagoški priročnik

UNIVERSITÀ
DI TRENTO

UVOD	04 - 07	3. POGLAVJE:	22 - 33
Zahvala		SMERNICE ZA RAZVOJ UČENJA	
Ozadje		ČLOVEKOVIH PRAVIC Z MLADIMI	
Namen tega priročnika		3.1 Kako začeti?	
Komu je namenjen?		3.2 Opredelitev ciljev in tematskih vsebin	
		3.3 Izbira metod in tehnik učenja človekovih pravic, ki jih boste uporabili	
		3.4 Primer učne poti	
		3.5 Izzivi in nasveti	
1. POGLAVJE:	08 - 15	4. POGLAVJE:	34 - 36
RAZUMEVANJE NASILJA NA		SPLETNA STRAN /	
PODLAGI SPOLA		IZOBRAŽEVALNA ORODJA	
1.1 Osnove spola		4.1 Aktivnosti učenja človekovih pravic	
1.2 Spolni stereotipi		4.2 Spletni tečaj	
1.3 Nasilje na podlagi spola		4.3 Digitalna platforma	
1.4 Hegemonske moškosti, moč in nasilje na podlagi spola			
2. POGLAVJE:	16 - 21		
OBRAVNAVANJE NASILJA NA			
PODLAGI SPOLA Z UČENJEM			
ČLOVEKOVIH PRAVIC			
2.1 Kaj je učenje človekovih pravic?			
2.2 Osnovna načela učenja človekovih pravic			
2.3 Pristop celotne šole			
2.4 Uporaba participativnih metodologij za obravnavo nasilja na podlagi spola			

ZAHVALA

Ta priročnik je bil razvit v okviru projekta Stand By Me 2.0 (101049386), ki ga financira program Državljeni, enakost, pravice in vrednote (CERV-2021-DAPHNE) Evropske unije.

Priročnik je rezultat skupnega dela, ki je temeljilo na poskusnem izvajanju dejavnosti na spletu in v fizičnem prostoru v Italiji, na Poljskem, Madžarskem in v Sloveniji ob aktivnem sodelovanju mladih, pedagoškega kadra, vzgojiteljic_ev, raziskovalk_cev in aktivistov_tk za človekove pravice. Zahvaljujemo se vsem, ki so namenili svoj čas, znanje in navdušenje; predvsem hvala Patricku Welshu, ki je omogočil

participativni proces za razvoj delavnic modula in pripravil začetno besedilo, dr. Parveen Akhtar in dr. Anne Jenichen, avtoricama spletnega tečaja, delovni skupini učiteljev človekovih pravic iz nacionalnih pisarn Amnesty International, mednarodnega sekretariata in naših partnerjev, ki so razvili in preizkusili gradivo, ter Fondazione Bruno Kessler in Univerzi Trento za razvoj spletne platforme in dragocenih povratnih informacij med procesom. Posebej bi se radi zahvalili šolam, ki so sodelovale pri poskusnem izvajanju dejavnosti z učitelji_cami in vzgojitelji_cami, za njihove dragocene in stalne povratne informacije o vseh pedagoških dejavnostih.

Financira
Evropska unija

Projekt financira Evropska unija. V besedilu so izražena stališča in mnenja avtorjev, ki ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali organa, ki dodeljuje sredstva. Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, ne moreta biti odgovorna zanje.

OZADJE

Ta priročnik je del projekta Amnesty International **Stand By Me 2.0** (Stoj mi ob strani 2.0) in predstavlja pripomoček za obravnavo **nasilja na podlagi spola**, njegovo preprečevanje in odzivanje v šolah in neformalnih izobraževalnih ustanovah. Namenjen je uporabi v povezavi z drugimi spletnimi in nespletnimi viri ter gradivi projekta Stand by Me 2.0.

Cilj projekta je z dejavnostmi mladih v Italiji, na Poljskem, v Sloveniji in na Madžarskem ter v

preostali Evropi preprečiti vse oblike nasilja na podlagi spola, vključno z nasiljem nad ženskami in dekletimi. Mlade opolnomoča za ukrepanje proti nasilju, vključno z izboljšanjem njihove sposobnosti zaznavanja nasilja in podpiranje njihovega glasu kot nosilcev sprememb ter dajanja prostora njihovi edinstveni viziji in perspektivi.

Nasilje na podlagi spola je oblika diskriminacije na podlagi spola in kršitev človekovih

pravica. Krši celoten spekter človekovih pravic žensk in deklet, LGBTI in nebinarnih oseb, vključno s pravicami do enakosti, varnosti, svobode, integritete in dostojanstva vseh ljudi, kot je določeno v Splošni deklaraciji človekovih pravic in drugih dokumentih človekovih pravic.

Po podatkih študije Svetovne zdravstvene organizacije iz leta 2018¹ je šestindvajset odstotkov žensk in deklet (starih 15 let in več) vsaj enkrat v življenju doživelo fizično in/ali spolno nasilje s strani sedanjega ali nekdanjega intimnega partnerja. V mnogih okoljih na dan pride le del primerov, kar je odvisno od spremljajočih dejavnikov, kot so kakovost razpoložljivih soci-

alnih sistemov in sistemov socialnega varstva, prevladujoče politične in družbene zgodbe, opredelitev nasilja ter travme in strah, s katerimi se srečujejo ženske, ki doživljajo nasilje.

Raziskava², ki sta jo leta 2016 izvedla UNESCO in UNWOMEN, je pokazala, da je nasilje, povezano s spolom v šoli, zelo razširjeno, presega kulturne, geografske in gospodarske razlike v družbah ter prizadene na milijone otrok, družin in skupnosti v vseh državah na svetu. Ugotovljeno je bilo, da je za dekleta, LGBTI in nebinarne mlade večje tveganje, da bodo doživeli s šolo povezano nasilje na podlagi spola, kot so ustrahovanje, spolno nasilje in nadlegovanje.

NAMEN TEGA PRIROČNIKA

Namen tega priročnika je opremiti pedagoški kader, vključno z vzgojitelji, z znanjem in spretnostmi, ki jih potrebujejo za obravnavo nasilja na podlagi spola, zagotavljanje učinkovitega preprečevanja in odzivanja na to nasilje v razredu, med dejavnostmi po šoli in v širši šolski skupnosti, ter jih motivirati in navdihniti za ukrepanje.

Priročnik povzema glavne vsebine in vire, razvite med projektom Stand By Me 2.0, ter zagotavlja informacije o tem, kako z večdisci-

plinarnim pristopom, ki združuje spletne in nespletne dejavnosti, razviti delavnice za učenje človekovih pravic prek spletnega tečaja in digitalne platforme, ki je na voljo na spletni strani projekta Stand By Me 2.0: <https://www.standbymeproject.eu/>

Projektne partnerji so pilotno izvajali dejavnosti v Italiji, na Poljskem, v Sloveniji in na

Madžarskem, pri čemer so upoštevali učne potrebe različnih skupin in lokalne posebnosti. Zato je v priročniku podan pregled ključnih pojmov, povezanih z nasiljem na podlagi spola, kako ga obravnavati v šolah in drugih izobraževalnih ustanovah, glavni izzivi, ki jih je treba upoštevati, in koristni nasveti, zbrani med izvajanjem projekta.

Projekt Stand By Me 2.0 se osredotoča na nasilje na podlagi spola, ki ga povzročajo škodljive predstave o moškosti (za to se kdaj uporablja tudi izraz toksične moškosti) in z njimi povezani škodljivi stereotipi, ter kako ukrepati s pomočjo mladinskih akcij na Madžarskem, v Italiji, na Poljskem in v Sloveniji.

KOMU JE NAMENJEN?

Ta priročnik je bil pripravljen za pedagoški kader, izobraževalce za človekove pravice in osebe nevladnih organizacij (in drugih), ki izvajajo učenje človekovih pravic na področju prepre-

čevanja nasilja na podlagi spola in odzivanja nanj v šolskem okolju z zaposlenimi, mladimi in drugim osebjem, povezanim s šolo. Prvotno je namenjen uporabi v državah, ki jih pokriva projekt Amnesty International Stand By Me 2.0, uporabljajo pa ga lahko tudi v drugih delih sveta, čeprav bo morda treba nekatere dejavnosti prilagoditi in kontekstualizirati, da bodo ustrezne in primerne za različne okoliščine.

Ta priročnik spremlja gradivo Stand By Me 2.0, ki je na voljo na spletni strani projektov Stand By Me in Stand By Me 2.0 (<https://www.standbymeproject.eu/>), in vključuje več informacij, primere aktivnosti učenja človekovih pravic in ukrepov za mlade ter osnovno gradivo, ki je lahko koristno za šolski prostor glede na različne učne potrebe in lokalne okoliščine.

¹ Ocene SZO o razširjenosti nasilja nad ženskami, 2018

² Publikacija Global Guidance. School-related Gender-based Violence je v angleščini dostopna na spletu (<https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/Global-guidance-on-addressing-school-related-gender-based-violence-en.pdf>).

1.1 OSNOVE SPOLA

Spol se nanaša na sklop stereotipnih predstav in norm o družbenih vlogah, vedenju, dejavnostih in lastnostih, ki jih določena družba povezuje s spolom osebe. Družbe so razvile zelo specifične predstave o tem, kakšni naj bi bili ljudje in kako naj bi se obnašali, izgledali ali imeli medsebojne odnose glede na spolne vloge, ki so jim pripisane na podlagi videza telesa ali spola, ki jim je bil pripisan ob rojstvu.

Te norme in ideje so družbeno oblikovane in se jih naučimo v procesu socializacije v družini, prijateljskih krogih in šoli, pogosto pa jih reproducirajo tudi mediji. Sčasoma postanejo »naravne« ali »normalne« in tako vplivajo na to, kako vidimo sebe in druge, kako se obnašamo in kaj pričakujemo od drugih. Te norme, ideje in spolni stereotipi prispevajo k ohranjanju patriarhalnih družb, ki dajejo večjo moč in nadzor v roke enega privilegiranega spola.

Spolne norme in ideje lahko povzročijo neenakosti med ljudmi, če eni skupini pripisujejo manj cenjene lastnosti ali jim omejujejo možnosti. Te neenakosti se križajo z drugimi neenakostmi, na primer na podlagi etnične pripadnosti, socialno-ekonomskega statusa, invalidnosti, spolne usmerjenosti, spolne identitete ali starosti, zaradi česar so ljudje izpostavljeni več ali več oblikam neenakosti in doživljajo posebne in težje oblike interseksionalne diskriminacije.

Ker pa gre za družbene konstrukte, se lahko norme in predstave o spolu v različnih družbah razlikujejo in sčasoma spreminjajo. Zato je tako pomembno, da se borimo proti škodljivim spolnim stereotipom in normam, kritično analiziramo vloge spolov in se zavzemamo za enakost spolov.³

³ Spletni tečaj Amnesty International – Boj proti nasilju na podlagi spola na spletu. V slovenščini ga lahko opravite na spletni Akademiji Amnesty (www.akademija-amnesty.si/tecaji/spletno-nasilje-spol).

KLJUČNI IZRAZI

Spolna identiteta se nanaša na globoko občuten notranji in individualni občutek spola vsake osebe, ki se lahko ujema s spolom, dodeljenim ob rojstvu, ali pa tudi ne. Spolna identiteta osebe je lahko moška, ženska ali zunaj binarnih kategorij moškega in ženske; lahko je več kot enega spola, fluidna med spoloma ali brez spola.

Spolna usmerjenost se nanaša na človekovo sposobnost za globoko čustveno, ljubezensko in spolno privlačnost ter intimne in spolne odnose z drugimi ljudmi. Ljudje različno doživljajo spolno in romantično privlačnost. Privlačijo vas lahko ljudje drugega spola ali istega spola, s katerim se identificirate. Nekateri ljudje so asekualni, kar pomeni, da čutijo le malo ali celo nič spolne privlačnosti.

Transspolna oseba je izraz, ki se nanaša na posameznike_ce, katerih spolna identiteta ne ustreza spolu, ki jim je bil pripisan ob rojstvu. Transspolna ženska je ženska, ki ji je bil ob rojstvu pripisan moški spol, vendar se identificira kot ženska; transspolni moški je moški, ki mu je bil ob rojstvu pripisan ženski spol, vendar se identificira kot moški. Vsi_e transspolni_e posamezniki_ce se ne opredeljujejo kot moški ali ženska; med transspolne osebe lahko spadajo tudi osebe, ki se identificirajo z več kot le enim spolom ali z nobenim ali pa imajo edinstvene kulturne spolne identitete. Transspolna identiteta je vprašanje spolne identitete in ne spolne usmerjenosti; transspolne osebe so lahko tako kot vsi drugi heteroseksualno, istospolno ali biseksualno usmerjene ali asekualne. Vse osebe, katerih spolna identiteta se razlikuje od spola, ki jim je bil pripisan ob rojstvu, se ne opredeljujejo kot transspolne osebe, temveč se lahko opredeljujejo kot nebinarne, spolno drugačne ali kot različne kulturne spolne identitete.

Cispolne osebe so osebe, katerih spolna identiteta se ujema s spolom, ki jim je bil dodeljen ob rojstvu.

Nebinarne osebe imajo spolno identiteto zunaj binarnih kategorij moškega in ženske. Gre za krovni izraz za različne spolne identitete, ki so zunaj binarnega pojmovanja spola. Nekateri nebinarne osebe se lahko opredelijo kot transspolne, druge pa ne. Nekateri nebinarne osebe lahko uporabljajo spolno nevtralne zaimke. Druge lahko uporabljajo kombinacijo spolno nevtralnih in spolno zaznamovanih zaimkov. Pomembno je, da vedno spoštujete zaimke ljudi. Če niste prepričani, s katerimi besedami bi jih nagovorili, poiščite vljuden način, da jih vprašate.

Interseksualne osebe so posamezniki_ce, ki imajo genitalne, gonadne, kromosomske ali hormonske značilnosti, ki ne ustrezajo standardom, določenim za »moške« ali »ženske« kategorije spolne ali reproduktivne anatomije. Interseksualnost ima lahko različne oblike, zajema širok spekter stanj in izkušenj s spolom ter širok spekter telesnih značilnosti. Čeprav je težko ugotoviti, koliko ljudi se rodi s telesnimi, genetskimi ali kromosomskimi značilnostmi, ki bi jih lahko označili kot interseksualne, Svetovna zdravstvena organizacija ocenjuje, da se približno eden od 2000 otrok rodi s telesom, ki se vidno razlikuje od »tipičnega« moškega ali ženskega, čeprav jih takrat ali pozneje v življenju ne nujno opredelijo za interspolne osebe.

1.2 SPOLNI STEREOTIPI

Spolni stereotipi so posplošeni pogledi ali predsodki o lastnostih, značilnostih ali vlogah, ki jih imajo ali bi jih morali imeti ali opravljati ljudje različnih spolov. Spolni stereotip je škodljiv, če omejuje zmožnosti osebe, da razvijajo svoje osebne sposobnosti, poklicno kariero in sprejemajo odločitve o svojem življenju, ter če povzroča kršitve njihovih človekovih pravic.

Naslednji primeri spolnih stereotipov se lahko nanašajo na mlade različnih starostnih skupin v vsakodnevnem okolju ali delovanju na spletu.

- »Ženske so skrbne in občutljive ter bolj čustvene kot moški. Moški so odločni in strogi.«
- »Moški imajo močnejši spolni nagon kot ženske.«
- »Ženske bi morale skrbeti za otroke in gospodinjstvo, moški pa bi morali hoditi v službo.«
- »Proti naravi je, če ljudje čutijo spolno privlačnost do istega spola ali če spremenijo svoj spol.«
- »Dekleta morajo biti mirna in tiha.«
- »Fantje so lahko agresivni.«
- »Fantje morajo nositi modra oblačila, dekleta pa rožnata.«

ŠKODLJIVE POSLEDICE SPOLNIH STEREOTIPOV

Nekatere od glavnih posledic škodljivih spolnih stereotipov so:

- Deklice in ženske veljajo za ranljive in šibke, od njih se pričakuje, da bodo prevzele odgovornost za gospodinjsko delo in skrb za otroke, kar vpliva na njihove možnosti in izbire.
- Deklice in ženske so obravnavane kot spolni objekti.
- Dečki in moški so obravnavani kot pogumni in močni ter se od njih pričakuje, da bodo pogumni, da bodo tvegali in da bodo finančno preskrbeli družino.
- Nasilje, ki ga izvajajo moški in fantje, je družbeno sprejeto in normalizirano.
- Fantje in moški imajo več svobode kot dekleta in ženske, da gredo ven sami in da dajo pobudo za spolne dejavnosti.
- Ljudje, ki prestopajo ustaljene binarne spolne norme, so izpostavljeni marginalizaciji, diskriminaciji in nasilju.

Spolni stereotipi vodijo k spolnim vlogam in normam (ki nato krepijo te stereotipe), kar ustvarja škodljive krožne odnose, neenake možnosti, pravice in dostop do virov.

Pedagoški kader lahko primere in zamisli za odpravljanje spolnih stereotipov z mladimi naj-

dejo v 3. in 4. poglavju tega priročnika ter na spletni strani projektov Stand By Me in Stand by Me 2.0:

<https://www.standbymeproject.eu/sl/stand-by-me-2-0/>

1.3 NASILJE NA PODLAGI SPOLA

Evropska komisija nasilje na podlagi spola opredeljuje kot nasilje, usmerjeno proti osebi zaradi njenega spola, ali nasilje, ki nesorazmerno prizadene osebe določenega spola.

Nasilje na podlagi spola je hkrati posledica in mehanizem, ki krepí sistem spolov, v katerem so vloge, odgovornosti in norme spolov jasno in natančno opredeljene. Osebe, ki jih ne upoštevajo, so kaznovane in prisiljene, da se prilagodijo sistemu. Kazen ima lahko pravne posledice, lahko pa gre za čustveno maščevanje in socialno izključenost.

NASILJE NAD ŽENSKAMI IN DEKLETI JE PODSKUPINA NASILJA NA PODLAGI SPOLA⁴

Nasilje na podlagi spola zajema širok spekter nasilja, vključno s fizičnim, spolnim, ekonomskim in psihološkim nasiljem, grožnjami, zlorabami in prisilo, ki izhajajo iz neenakosti med spoloma, asimetrije moči in škodljivih spolnih norm ter jih reproducirajo.

Nasilje na podlagi spola je v veliki meri usmerjeno zoper ženske in dekleta, žrtve pa so lahko tudi drugi ljudje na podlagi njihove dejanske in/ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete in/ali izražanja. Nasilje na podlagi spola je oblika diskriminacije in lahko pomeni mučenje ali drugo obliko zlorabe, zlasti če ga izvajajo osebe, ki delujejo v imenu države (oblasti). Za

to je potreben celovit odziv države, ki v središču postavlja pravice žrtev in odpravlja temeljne vzroke.

Nasilje nad ženskami in dekleti na podlagi spola je zelo razširjeno. Med ženskami, ki so ali so bile v razmerju z moškim, jih je skoraj četrtina doživela fizično in/ali spolno nasilje.

Nasilje na podlagi spola nikakor ni omejeno na določene kraje, prostore, kulture, države, razrede ali kaste. Z njim se soočajo ženske in dekleta po vsem svetu. Nima specifičnega izvora; je posledica patriarhalnih sistemov, asimetrije

moči, škodljivih spolnih norm, neenakosti in diskriminacije, s katerimi se ženske in dekleta srečujejo vsak dan. To nasilje je umeščeno v širše življenjske okoliščine žensk in deklet, ki se soočajo z neenakostjo na skoraj vseh pod-

ročjih življenja. Od neenakega dostopa, plačila in pogojev na trgu dela do pomanjkanja zastopnosti v ključnih centrih odločanja (politika, zakonodajna oblast, gospodarstvo).

PROJEKT STAND BY ME 2.0 SE OSREDOTOČA NA NASLEDNJE VRSTE NASILJA⁵:

FIZIČNO NASILJE

Fizično nasilje pomeni zadajanje fizične bolečine (npr. klofutanje, odiranje, potiskanje, udarjanje s pestjo ali predmetom, brcanje, dušenje, opekline itd.).

SPOLNO NASILJE

Kakršna koli spolna dejavnost ali dejanje, ki je bilo nezaželeno ali se je zgodilo brez privolitve (npr. posilstvo, otipavanje).

PSIHOLOŠKO NASILJE

Psihološko nasilje povzroča čustveno škodo (npr. nadzor in omejevanje gibanja, grožnje, verbalno nasilje in poniževanje).

EKONOMSKO NASILJE.

Ekonomsko nasilje omejuje dostop do ekonomskih in drugih virov ter osebam onemogoča sprejemanje finančnih odločitev.

Osebe, ki izvajajo nasilje, so lahko:

- intimni partnerji, npr. (nekdanji) možje, življenjski partnerji, fantje,
- družina, vključno s starši,
- znanci_ke, delodajalci_ke, sodelavci_ke,
- neznane osebe.

Kot je bilo že pojasnjeno, so nasilju na podlagi spola nesorazmerno izpostavljene ženske in dekleta, vendar lahko vpliva tudi na druge ljudi na podlagi njihove dejanske in/ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete in/ali izražanja. Primeri nasilja na podlagi spola so na primer posilstva lesbijk, da bi se jih »ozdravilo« istospolne usmerjenosti, umori transspol-

nih žensk ali druge oblike zločinov iz sovraštva proti osebam LGBTI.

Tudi cispolni moški in fantje so lahko tarče nasilja na podlagi spola, kadar se zdi, da ne ustrezajo stereotipom in predstavam, povezanim z moškostjo.

⁴Spletni tečaj Amnesty International – Soočanje z nasiljem na podlagi spola in boj proti njemu. V slovenščini ga lahko opravite na spletni Akademiji Amnesty (www.akademija-amnesty.si/tecaji/nasilje-na-podlagi-spola).

⁵Spletni tečaj Amnesty International – Boj proti nasilju na podlagi spola na spletu. V slovenščini ga lahko opravite na spletni Akademiji Amnesty (www.akademija-amnesty.si/tecaji/spletno-nasilje-spol).

1.4 HEGEMONSKE MOŠKOSTI, MOČ IN NASILJE NA PODLAGI SPOLA

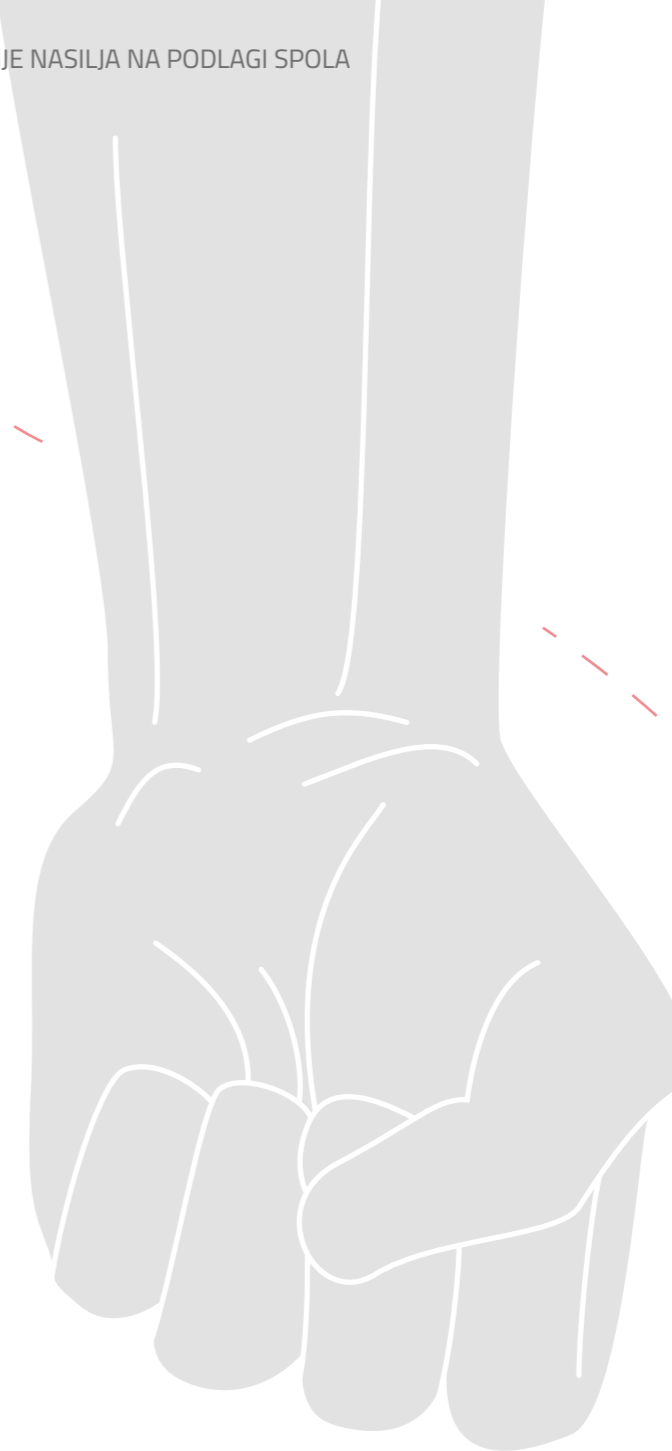
Hegemonska moškost se nanaša na tiste prevladujoče odnose in prakse, ki veljajo za primerne za vse moške v kulturi v določenem obdobju in ki ohranjajo in krepijo neenakost med spoli. To zajema nadvlado moških nad:

- **Ženskami, drugimi moškimi – pogosto tistimi, ki pripadajo marginaliziranim moškim, kot so homoseksualni in biseksualni moški ter drugi, ki ne ustrezajo normam.**
- **Nebinarnimi, spolno neskladnimi in/ali queer ljudmi.**

Škodljivi spolni stereotipi in norme, povezani s hegemonsko moškostjo, so povezani z neravnovesjem moči. Za hegemonse moškosti je značilna norma, da morajo imeti moški moč nad drugimi, kar je povezano z avtoriteto in nadzorom nad odločitvami, izbirami, možnostmi, pravicami in dostopom do virov slednjih, zlasti žensk in deklet.

Hegemonske moškosti, imenovane tudi toksične moškosti, so idealizirane predstave o moškosti, ki temeljijo na stereotipnih spolnih vlogah, ki jih v praksi ni lahko doseči. Družbeni pritisk na fante in moške, naj se tako obnašajo, pa krepi škodljive odnose in vedenjske vzorce, ki vodijo v diskriminacijo in nasilje na podlagi spola, kar ima uničujoče posledice za počutje in zdravje deklic, žensk in nebinarnih oseb ter za njihov dostop do enakih možnosti, pravic in virov. Hegemonske moškosti, četudi nekaterim moškim podeljujejo moč in privilegije, prav tako škodljivo vplivajo na vse moške in dečke, zlasti v zvezi z njihovim telesnim in duševnim zdravjem.

Cilj projekta je tudi izobraževati mlade in jih opolnomočiti za ukrepanje proti pojavu toksične moškosti (vidiki hegemonse moškosti, ki so družbeno destruktivni), in sicer z omogočanjem mladim, da jo zaznajo, razumejo njene temeljne vzroke in škodljive posledice, ter s podpiranjem njihovega glasu kot nosilcev sprememb. To dosežemo s celovitim kombiniranim učnim programom, sestavljenim iz nespletnih in spletnih izobraževalnih dejavnosti, gradiv, tehnik igrifikacije in dejanj mladih, opolnomočenih skozi učenje človekovih pravic.

2.1 KAJ JE UČENJE ČLOVEKOVIH PRAVIC?

Svetovni program Združenih narodov za učenje človekovih pravic opredeljuje to učenje kot:

»Izobraževanje, usposabljanje in obveščanje, namenjeno oblikovanju univerzalne kulture človekovih pravic. Celovito učenje človekovih pravic ne zagotavlja le znanja o človekovih pravicah

in mehanizmih, ki jih ščitijo, temveč tudi posreduje veščine, potrebne za spodbujanje, zaščito in izvrševanje človekovih pravic v vsakdanjem življenju. Učenje človekovih pravic spodbuja stališča in vedenje, ki so potrebni za ohranjanje človekovih pravic vseh pripadnikov_ic družbe.«

Postopki in ukrepi učenja človekovih pravic, ki jih spodbuja Amnesty International, izpolnjujejo pet temeljnih ciljev:

obravnavati temeljne vzroke za kršitve človekovih pravic

preprečiti kršitve človekovih pravic

boj proti diskriminaciji

spodbujati enakost

okrepiti sodelovanje ljudi v demokratičnih procesih odločanja

Amnesty International meni, da je učenje človekovih pravic pomembno za ozaveščanje o človekovih pravicah in opolnomočenje ljudi, tako da ne le bolje razumejo svoje pravice, temveč tudi dejavno sodelujejo pri odločitvah, ki jih zadevajo, vključno z vključevanjem v konkretne individualne in kolektivne ukrepe za spodbujanje, zaščito in uresničevanje človekovih pravic.⁷

Učenje človekovih pravic je izobraževanje ljudi o normah in načelih človekovih pravic, vrednotah, ki jih podpirajo, ter o tem, kako jih je mogoče praktično doseči in zaščititi.

Učenje človekovih pravic poteka tudi prek človekovih pravic, kar pomeni, da morajo izobraževalni procesi in procesi usposabljanja spoštovati pravice tako izobraževalcev kot tistih, ki se učijo.

Učenje človekovih pravic poudarja tudi učenje za človekove pravice v smislu, da so udeležene

osebe opolnomočene, da uživajo in uveljavljajo svoje pravice ter spoštujejo in ohranjajo pravice drugih.⁸

Procesi in aktivnosti učenja človekovih pravic se zato običajno osredotočajo na:

- izpodbijanje nepravilnih in škodljivih stališč, vrednot in vedenja ter njihovo preoblikovanje,
- razvoj sposobnosti za kritično razmišljanje in analizo,
- ozaveščanje,
- spodbujanje stalne zavezanosti in strasti do človekovih pravic,
- organizirano delovanje za spodbujanje, zaščito in uresničevanje človekovih pravic.

⁶ Compass - Priročnik za izobraževanje mladih o človekovih pravicah - Svet Evrope - <https://www.coe.int/en/web/compass/home>

⁷ Deklaracija Združenih narodov o izobraževanju in usposabljanju na področju človekovih pravic. Dostopna na spletu (<https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/united-nations-declaration-human-rights-education-and-training>).

⁸ Člen 2.2 Deklaracije Združenih narodov o izobraževanju in usposabljanju na področju človekovih pravic. Dostopna na spletu (<https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/united-nations-declaration-human-rights-education-and-training>).

2.2 OSNOVNA NAČELA UČENJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Da bi učenje človekovih pravic udeležene pritegnilo k skupnemu ukrepanju in jih opolnomočilo, je treba upoštevati naslednja splošna načela:⁹

- vzpostavljanje konstruktivnega učnega okolja, v katerem se spodbujajo svoboda izražanja, aktivno sodelovanje in kritična analiza;
- vključevanje udeleženi v konstruktiven dialog, ki temelji na njihovih lastnih izkušnjah ter družbeni, gospodarski, kulturni in politični stvarnosti (in ne na abstraktnih idejah), ter v razprave in debate o načinih in sredstvih za preoblikovanje človekovih pravic;
- spodbujanje soodvisnosti, nedeljivosti in univerzalnosti človekovih pravic, vključno s državljanskimi, političnimi, ekonomskimi, socialnimi in kulturnimi pravicami ter pravico do razvoja;
- spoštovanje človeških razlik v vsej njihovi raznolikosti in nasprotovanje vsem vrstam diskriminacije (na primer etnične/rasne, spolne, spolne usmerjenosti in spolne identitete, jezika, vere, politične ideologije, socialnega porekla, telesnih ali duševnih sposobnosti);
- opolnomočenje posameznikov_ic in skupnosti, da opredelijo svoje potrebe po človekovih pravicah in razvijejo strategije za zagotavljanje njihovega izpolnjevanja;
- analiza kroničnih in nastajajočih problemov na področju človekovih pravic (vključno z revščino, nasilnimi konflikti in sistemsko diskriminacijo) ter iskanje rešitev v skladu s standardi človekovih pravic;
- gojenje znanja o lokalnih, nacionalnih, regionalnih in mednarodnih instrumentih in mehanizmih za varstvo človekovih pravic ter o spretnostih, potrebnih za njihovo uporabo.

⁹ Deklaracija Združenih narodov o izobraževanju in usposabljanju na področju človekovih pravic. Dostopna na spletu (<https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/united-nations-declaration-human-rights-education-and-training>).

2.3 PRISTOP CELOTNE ŠOLE

Pristop celotne šole k učenju človekovih pravic ne vključuje le dejavnosti v učilnicah, temveč želi aktivno vključiti vse v šolski skupnosti: mlade, pedagoški kader, drugo šolsko osebje in vodstvo, starše in druge »zainteresirane« v lokalni skupnosti.

Amnesty International izvaja ta pristop s svojim programom Človekovim pravicam prijazne šole¹⁰. Človekovim pravicam prijazne šole spremenijo svojo šolo v kraj, kjer so človekove pravice vključene v vse, kar se počne. Šola spodbuja spoštovanje človekovih pravic, od načina sprejemanja odločitev v šoli, poučevanja in obšolskih dejavnosti do okolja, v katerem se

mladi učijo. S tem pristopom se načela človekovih pravic izvajajo na štirih ključnih področjih šolskega življenja:

Upravljanje: Način vodenja šole, vključno s formalnimi in neformalnimi sistemi odločanja.

Odnosi: Kako se ljudje v šolski skupnosti medsebojno povezujejo.

Učni program: Kako se poučujejo človekove pravice.

Okolje: Okolje, v katerem se ljudje učijo.

2.4 UPORABA PARTICIPATIVNIH METODOLOGIJ

Participativne metodologije spodbujajo skupni razmislek, kritično analizo, poglobljeno spraševanje, skupno reševanje problemov in ukrepanje. Kot konceptualni okvir za učenje usmerjajo in vodijo izvajanje procesov učenja človekovih pravic, katerih cilj je opolnomočenje in preoblikovanje.

Uspešna uporaba participativnih metodologij v šolskem okolju vključuje interakcijo med učitelji_cami in šolajočimi mladimi, ki deluje drugače kot tradicionalni koncept izobraževanja, v katerem so učitelji izobraževalci, ki imajo strokovno znanje na določenih področjih in specializirano usposabljanje za poučevanje, njihova vloga pa je prenašanje znanja na tiste, ki se izobražujejo. S participativnimi metodologijami se izobraževalni proces preusmeri od poučevanja k učenju, pri čemer sta namen in cilj bolj

odvisna od potreb in interesov šolajočih, manj pa od togega učnega načrta.

Celostna narava participativnih metodologij zagotavlja tudi, da je izobraževalni proces spoštljiv tako za izobraževalce kot za šolajoče – poučevanje na podlagi človekovih pravic. Ko izobraževanje sprejme to vrsto metodologije, se začne poučevanje o človekovih pravicah in sprožijo se procesi opolnomočenja za ukrepanje.

Pri učenju človekovih pravic spodbujanje mladih vključuje uporabo participativnih metod in tehnik za spodbujanje večje vključenosti in interakcije udeleženi ter ustvarjanje plodnega in prijaznega okolja, ki spodbuja učenje in opolnomočenje ter je tudi zanimivo in zabavno.

¹⁰ Opis programa Človekovim pravicam prijazne šole v slovenščini najdete na spletni strani (sola.amnesty.si/cpps).

Ko učite človekove pravice, lahko okrepite svojo vlogo posredovanja znanja in spodbujate varno učno okolje, če upoštevate naslednje:

Načrtujte in izvajajte izobraževalne dejavnosti, ki vključujejo procese razmišljanja, analize in učenja, ki mlade pritegnejo in jim dajo moč.

Oblikujte in vzdržujte pozitivno, zdravo učno okolje zaupanja in odprtosti, v katerem se šolarji počutijo samozavestno in so pripravljeni odkrito govoriti in se skupaj učiti ter v katerem se spoštujejo različna mnenja.

Spodbujajte aktivno sodelovanje vseh, opogumljajte sramežljive ali zadržane, da izrazijo svoje ideje in mnenja, hkrati pa obvladajte sodelovanje pretirano aktivnih mladih, ne da bi jih grajali ali odriivali.

Spodbujajte vključevanje vseh mladih iz različnih razredov, veroizpovedi, etnične pripadnosti, migrantskim statusom, sposobnosti, spolne usmerjenosti, spolne identitete in/ali izražanja ter spolnih značilnosti.

Spodbujajte konstruktivni dialog z vzpostavljanjem sodelovalnega odnosa z mladimi in med njimi, tako da pozorno poslušate, kaj in kako mladi govorijo ter jih spodbujate, da govorijo in poslušajo drug drugega in ne le neposredno učitelja/vzgojitelja.

Uporabljajte tehnike, ki udeležene spodbudijo h gibanju in sodelovanju. Naključno jih razdelite v manjše skupine (po dva, tri ali več). Poskusite zagotoviti, da isti ljudje ne delajo vedno skupaj.

Pogosto pohvalite in izražajte spodbude, ustno in/ali s pozitivnimi gestami.

Poudarjajte proces in rezultate, spodbujajte prilagodljivost in iznajdljivost, ne da bi pri tem pozabili na cilje dejavnosti in korake, ki jim je treba slediti, da bi jih dosegli.

Obvladajte napetosti med mladimi, bodite potrpežljivi, mirni in zbrani, zlasti kadar med njimi poteka burna razprava.

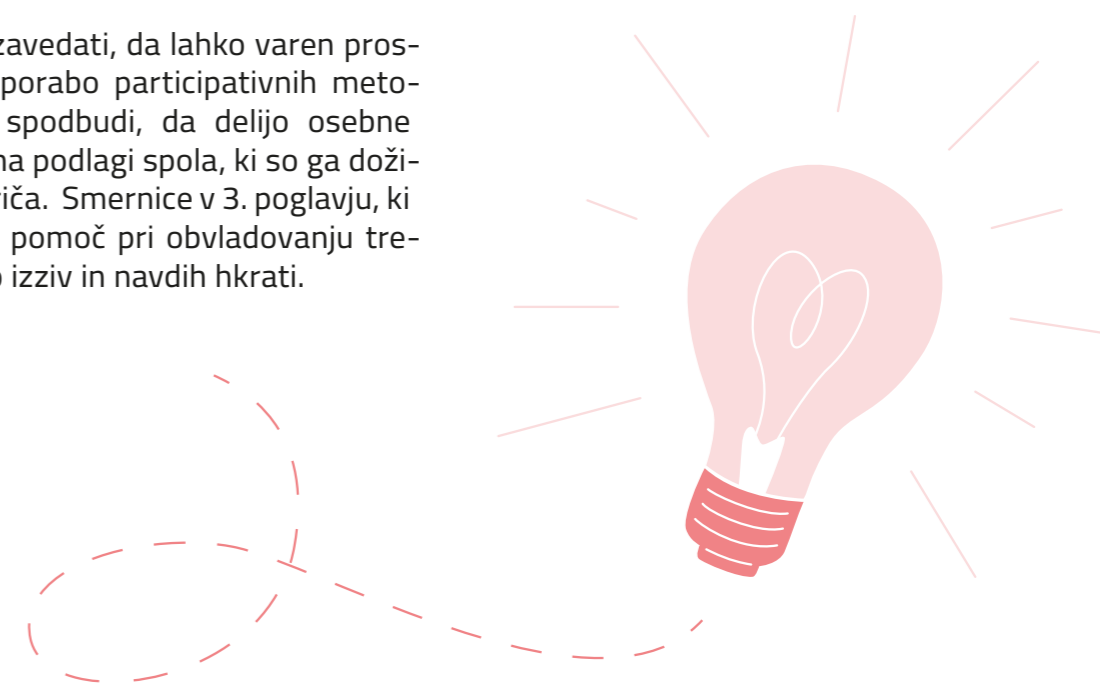
Spodbujajte globoke razprave in analize, hkrati pa zagotovite spoštovanje mnenj drug drugega.

Pozorno poslušajte, katere besede mladi izbirajo in s kakšnim tonom jih izgovarjajo. Hkrati bodite pozorni na implicitni pomen teh besed in govorico telesa.

S svojimi besedami in komentarji spodbujajte poglobljene pogovore in ponavljajte, povzemajte ali se neposredno odzivajte na to, o čemer se mladi pogovarjajo.

Vedno aktivno naslovite komentarje, ki omalovažujejo druge ali izražajo občutek nadrejenosti ali arogance ter so žaljivi, kruti ali diskriminatorni in jim nihče ne nasprotuje, zlasti če so neposredno ali posredno namenjeni drugim udeležencem. Opozarjajte na dogovorjena osnovna pravila ali prosite osebo, da pojasni, zakaj je nekaj dejala, in povabite druge, da povedo svoje mnenje o situaciji.

Pomembno se je zavedati, da lahko varen prostor, ustvarjen z uporabo participativnih metodologij, nekatere spodbudi, da delijo osebne izkušnje o nasilju na podlagi spola, ki so ga doživeli in/ali mu bili priča. Smernice v 3. poglavju, ki sledi, vam bodo v pomoč pri obvladovanju trenutkov, ki so lahko izziv in navdih hkrati.

3.1 KAKO ZAČETI?

V okviru projekta Stand By Me 2.0 so bila razvita različna spletna in nespletna orodja, ki jih je mogoče prilagoditi različnim okoliščinam in pedagoškim potrebam. Pri načrtovanju in pripravi aktivnosti učenja človekovih pravic z mladimi na temo nasilja na podlagi spola predlagamo, da najprej upoštevate naslednje vidike:

- Preberite uvodne dele tega priročnika in vire, ki so na voljo na spletni strani projektov Stand By Me in Stand By Me 2.0. V slovenščini si lahko več pogledate tukaj: sola.amnesty.si/standbyme-2.0.html.
- Opravite spletni tečaj »Soočanje z nasiljem na podlagi spola in boj proti njemu«, da okrepite svoje razumevanje nasilja na podlagi spola in povezanih ključnih konceptov, učenja človekovih pravic in obravnavanja nasilja na podlagi spola s pomočjo učenja človekovih pravic (orodja so podrobno opisana v 4. poglavju. Ta spletni tečaj je v slovenščini na voljo na Akademiji Amnesty: www.akademija-amnesty.si/tecaji/nasilje-na-podlagi-spola.
- Preverite politike in smernice, ki obstajajo na šoli v zvezi s preprečevanjem nasilja na podlagi spola in odzivanjem nanj, ter protokole o poročanju o nasilju in/ali spolni zlorabi.
- Seznanite se z ustreznimi nacionalnimi in mednarodnimi pravnimi dokumenti, ki obravnavajo nasilje na podlagi spola ali nasilje nad ženskami in dekleti, na primer s Konvencijo ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW),¹¹ zlasti s Splošnim priporočilom 35 (2017) Odbora CEDAW o nasilju nad ženskami na podlagi spola,¹² in Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija).¹³
- Poiščite nacionalne politike o nasilju na podlagi spola in se seznanite z lokalnimi nevladnimi organizacijami, ki so dejavne na tem področju, bodisi da se zavzemajo za izvajanje politik boja proti nasilju na podlagi spola bodisi da nudijo storitve ljudem, kot so pomoč po telefonu, usposabljanje za preprečevanje nasilja na podlagi spola ali pomoč žrtvam nasilja na podlagi spola.
- Pridobite čim več informacij o okoliščinah in skupini udeleženih: opazujte, kako se mladi (na splošno in tisti, s katerimi boste delali) obnašajo v razredu, na hodnikih, igriščih, katerih dejavnosti o nasilju na podlagi spola so se že udeležili, kakšna je sestava skupine/razreda, kakšne učne stile in posebne potrebe imajo, vprašajte, ali so o primerih nasilja na podlagi spola, tako v fizičnem prostoru kot na spletu, že poročali, vendar ne domnevajte, da se nasilje ni zgodilo, če o njem niso poročali.
- Bodite pozorni na medosebno dinamiko v razredu/učnem okolju, ki lahko povzroči nelagodje ali sodelujoče izpostavi nevarnosti.
- Zavedajte se, da so bili nekatere_i morda žrtve nasilja na podlagi spola. Pri načrtovanju izobraževalnih aktivnosti pazite na to, da se izognete ponovni travmatizaciji, in po potrebi poiščite dodatne vire ali storitve, ki so na voljo v vašem nacionalnem/lokalnem okolju.
- Vnaprej preverite delovne prostore in razpoložljivo gradivo: pri izvajanju participativnih dejavnosti se lahko predvideva uporabo odprtih prostorov/možnosti premikanja miz in stolov, kar v šolskem okolju ni vedno mogoče. Za spletne izobraževalne dejavnosti se potrebuje dostop do računalnikov in/ali mobilnih telefonov s stabilno internetno povezavo, ki prav tako morda ni na voljo v vseh šolah.
- Ne pozabite, da morajo aktivnosti učenja človekovih pravic udeležene opolnomočiti za ukrepanje! Aktivnosti in orodja projektov Stand By Me in Stand By Me 2.0 so bili razviti za podporo mladim v učnem procesu, ki naj bi presegel pojem delavnice. Na voljo so na spletni strani projekta: www.standbymeproject.eu/sl.

¹¹ Povezavo na prevod v slovenščino najdete na spletni strani slovenske vlade (www.gov.si/teme/mednarodnopravni-dokumenti-s-podrocja-clovekovih-pravic-in-porocanja-slovenije).

¹² Dostopno na spletni strani ZN (<https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based>).

¹³ Povezavo na prevod v slovenščino najdete na spletni strani slovenske vlade (www.gov.si/teme/mednarodnopravni-dokumenti-s-podrocja-clovekovih-pravic-in-porocanja-slovenije).

Več informacij in koristnih nasvetov za pripravo aktivnosti najdete v Priročniku o uporabi participativnih metod pri učenju človekovih pravic, ki si ga lahko v slovenščini prenesete s spletnega mesta Šole človekovih pravic, to je programa učenja človekovih pravic v Amnesty International Slovenije. Poiščite ga tukaj: sola.amnesty.si/prirocniki.html.

3.2 OPREDELITEV CILJEV IN TEMATSKIH VSEBIN

Aktivnosti s šolajočimi se in mladimi morajo temeljiti na osnovnih načelih učenja človekovih pravic in slediti celostnemu pristopu, kar pomeni, da morajo biti namenjene človekovim pravicam, temeljiti na njih in razvijati kompetence, ki vključujejo znanje, spretnosti in stališča udeležencev.

Aktivnosti, ki se izvajajo v okviru projekta Stand By Me 2.0, bi morale zagotavljati prostor, ki omogoča:

- Razmislek o tem, kako lahko škodljivi spolni stereotipi in norme spodbujajo škodljive predstave moškosti in vodijo do nasilja na podlagi spola.
- Razmislek o tem, kako spolni stereotipi in norme vplivajo na stališča mladih ter na njihovo vedenje in odnose.
- Dekonstrukcijo spolnih norm in stereotipov ter razmislek o tem, kako vplivajo na miselne vzorce, komunikacijo in dejanja.
- Boljše intersekcionalno razumevanje temeljnih vzrokov nasilja na podlagi spola in tega, kako nesorazmerno vpliva na ženske, dekleta in LGBTI osebe doma, v šoli in v širši skupnosti ter ima še večje in raznolike posledice za ženske, dekleta in osebe LGBTI iz marginaliziranih skupnosti.
- Razumevanje intersekcionalnosti, kako lahko več oblik neenakosti ali prikrajšanosti oblikuje vzroke in različne učinke nasilja na podlagi spola.
- Znanje in spretnosti za boj proti hegemonski in toksični moškosti, spolnim stereotipom in normam, ki povzročajo kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin vseh spolov.
- Razvoj spretnosti za prepoznavanje in odzivanje na nasilje na podlagi spola, varno ukrepanje in znanje kdaj, kako in kje poiskati pomoč, če je to potrebno.
- Seznanitev s spletnimi orodji Stand By Me 2.0 – spletnimi tečaji in aktivnostmi na digitalni platformi – in znanje, kako spoznanja iz teh orodij povezati z resničnim svetom.

Vsak učni kontekst ima svoje posebnosti. Pri pripravi delavnice je pomembno jasno opredeliti učne cilje aktivnosti glede na:

1. Nove kompetence, ki jih bodo udeleženi pridobili.
2. Pričakovane spremembe v odnosu in vedenju, ki bodo v skladu z enakostjo spolov.
3. Ukrepe, s katerimi bodo mladi spodbujali preprečevanje nasilja na podlagi spola in vplivali na druge.

3.3 IZBIRA METOD IN TEHNIK UČENJA ČLOVEKOVIH PRAVIC, KI JIH BOSTE UPORABILI

Posebne lokalne in šolske okoliščine določajo, katere vrste metod in tehnik so najprimernejše pri uporabi participativnih metodologij v neposrednih (nespletnih) aktivnostih, namenjenih usposabljanju za preprečevanju nasilja na podlagi spola in za odzivanje nanj.

Pri izbiri participativnih metod in tehnik za uporabo v učnem okolju mora pedagoški kader upoštevati, da so nekateri mladi morda trenutno priča nasilju ali ga doživljajo doma, v šoli ali v skupnosti (ali pa so se z njim srečali v preteklosti). Da bi se izognili podoživljanju travm, se je najbolje izogibati pristopom izkustvenega učenja, ki zahtevajo poglobljeno vračanje ali (ponovno) povezovanje z izkušnjami, dogodki, procesi itd. iz osebne zgodovine posameznih mladih, zlasti v zvezi z nasiljem, ki so mu bili priča in/ali so ga doživeli.

To pa zato, ker omejitve šolskega okolja in omejen čas, ki je na voljo za neposredne aktivnosti učenja človekovih pravic, morda ne zagotavljajo ustreznega varnega okolja za obdelavo in razkrivanje občutkov/čustev, ki lahko pri neka-

terih povzročijo ali sprožijo (ponovno) travmatizacijo, povezano z zlorabo moči in nasiljem, ki so ju doživeli_e v preteklosti ali jo doživljajo v sedanjosti.

Obstajajo različne metode in tehnike usposabljanja, kot so zgodbe, situacije/študije primerov, igre vlog, kvizi itd., ki so interaktivne ter vključujejo gibanje in ustvarjalnost – spodbujajo kritično razmišljanje in analizo ter konstruktivne razprave, ki opolnomočajo. Uporaba študij primerov in iger vlog lahko na primer pomaga pri preizpraševanju škodljivih odnosov in praks, ne da bi se zatekali k obtoževanju ali poimenovanju in ne da bi jim bilo treba navajati svoje osebne zgodbe. Vendar se zavedajte, da so lahko nekatere študije primerov ali igre vlog podobne osebnim izkušnjam, zato vedno obstaja tveganje za močno čustveno reakcijo. Kot izvajalec_ka ste odgovorni za obvladovanje takšnih situacij.

Več o tem, kako se pripraviti na delavnico, obravnavati razkritja in čustva, preberite v razdelku z naslovom Izzivi in nasveti v poglavju 3.5 tega priročnika.

3.4 PRIMER UČNE POTI

V okviru tega projekta so partnerji razvili in preizkusili delavnice za mlade, spletni tečaj in igrificirano digitalno platformo. Vse te vire lahko najdete na spletni strani projektov Stand By Me in Stand By Me 2.0: www.standbyme-project.eu/sl. Partnerji so oblikovali različne učne poti, da bi zadovoljili raznolike potrebe različ-

nih skupin in lokalnih okolij. Gradite lahko na teh izkušnjah ali pa začrtate učno pot, ki najbolj ustreza vašim potrebam.

Če učite in/ali delate na področju vzgoje, imate priložnost raziskati možnosti in učne potrebe svoje skupine. Dejavniki, kot so skupinska di-

namika, število udeleženi in dolžina programa, vplivajo na elemente učne poti, ki jo boste oblikovali. Ob upoštevanju vsega tega boste lahko z uporabo elementov, preizkušenih v tem pro-

jektu, ustvarili ustrezno učno pot. Vaša vloga ne vključuje le posredovanja informacij, temveč tudi prilagajanje učne izkušnje udeleženi in specifičnemu kontekstu, v katerem delate.

Pri načrtovanju učnega pristopa upoštevajte značilnosti orodij, ki jih lahko uporabite:

SPLETNI TEČAJ:

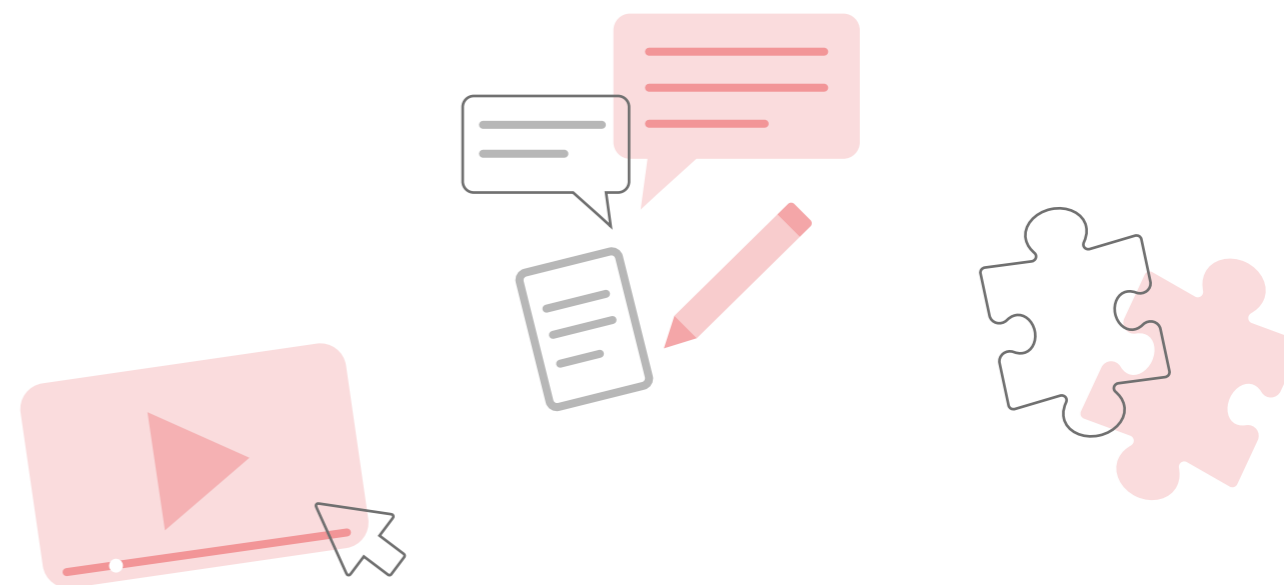
- Možno je počasno ali hitrejše učenje, saj je tečaj časovno prilagodljiv. Učijo se lahko, kadar jim to najbolj ustreza.
- Spletni tečaj je brezplačen in tako dostopen vsem. V slovenščini je na voljo na www.akademija-amnesty.si/tecaji/nasilje-na-podlagi-spola.
- Gre za **varno okolje**, kjer mladi niso ocenjeni s strani vrstnikov in lahko poglobljeno raziskujejo temo. Med obravnavanjem gradiva se tako počutijo varno in udobno.
- V razredu spodbudite k temu, da se tečaj uporabi za **nadgradnjo znanja**. Zgradite temelje, na katerih lahko mladi razpravljajo o gradivu in napredujejo z različnimi perspektivami.
- Tečaj je razdeljen na obvladljive dele. Zasnovan je tako, da je enostavno razumljiv in se mu **brez težav sledi**.
- Dele tečaja lahko predpišete za **domačo nalogo** in tako pomagata pri procesu učenja.

IGRIFICIRANA DIGITALNA PLATFORMA:

- Platforma je odlična priložnost, da mladi **vadijo** in utrjujejo znanje in spretnosti, ki so se jih naučili na delavnicah.
- Prispevajte k občutku skupnosti tako, da mlade spodbujate k **medsebojnemu povezovanju** v varnem spletnem okolju.
- Če mladi radi prijateljsko tekmujejo, platforma ponuja **zabavne izzive** in nagrade, ki naredijo učenje zanimivo.
- Poslovite se od tradicionalnega načina učenja. Platforma je zasnovana tako, da je učenje **prijetno** in manj podobno branju knjig.

DELAVNICE V RAZREDU:

- Poudarite, kako pomembno je, da sodelujoči na delavnicah delijo svoja mnenja. To je priložnost, da se **učijo drug od drugega**.
- Delavnice spodbujajo **skupinske razprave**, kar mladim omogoča, da skupaj obravnavajo gradivo.
- Mlade opomnite, da si med delavnicami vzamejo odmor od zaslonov. To jim pomaga **razmisliti** o tem, kaj so se naučili na spletu, in to uporabiti v resničnih situacijah.
- Med delavnicami večkrat spomnite, da ste jim **na voljo za pomoč**. Zagotovite, da se lahko obrnejo na vas in da ste vsi na isti strani.
- Sodelujoče spodbujajte k **postavljanju vprašanj** med delavnicami. To je odličen prostor za obravnavanje nejasnosti, odgovarjanje na vprašanja in ohranjanje aktivnega učnega vzdušja.

Primer učne poti z uporabo orodij, ki so bila razvita v okviru projekta.

Uvodna delavnica	90 min	<ul style="list-style-type: none"> Z mladimi izvedite uvodno delavnico, da ustvarite pozitivno in vključujoče učno okolje. Tako jih opremite s temeljnim znanjem o človekovih pravicah s poudarkom na vplivu nasilja na podlagi spola na ljudi in skupnosti. Spodbujajte odprte razprave ter delitev začetnih misli in pogledov.
Mladim naročite, da opravijo spletni tečaj	90 min (2 tedna)	<ul style="list-style-type: none"> V tem času jih vodite po spletnem tečaju in jim omogočite, da v svojem tempu raziskujejo različna poglavja. Spodbudite k razmisleku, kako se spletna vsebina ujema s scenariji iz resničnega življenja.
Delavnica 1	90 min	<ul style="list-style-type: none"> Izvedite praktično aktivnost v razredu, pri kateri mladi uporabijo znanje, pridobljeno pri spletnem tečaju, in o njem razpravljajo. Na primer posredovanje opazovalca (glej spodaj). Spodbujajte skupinske razprave za povečanje sodelovanja in različnih pogledov na spolne stereotipe in norme. Ustvarite učne priložnosti, da se naučijo, kako se boriti proti nasilju na podlagi spola. Zagotovite priložnosti, da delijo svoja spoznanja in znanje povežejo s praktičnimi situacijami. Poskrbite za podporno okolje, v katerem se počutijo opolnomočene za razvijanje potrebnih kompetenc.
Mladim priporočite uporabo platforme, da lahko vadijo spretnosti za boj proti nasilju na podlagi spola.		<ul style="list-style-type: none"> Digitalno platformo predstavite kot orodje za praktično uporabo spretnosti, ki uporablja igrifikacijo za spodbujanje učenja. Mlade spodbujajte k sodelovanju na platformi in vadbi naučenih spretnosti v simuliranem okolju. Poudarite pomen prenosa spretnosti iz učilnice v spletni prostor in s platforme v druge spletne prostore.
Delavnica 2: združite znanje in načrtujte ukrepe		<ul style="list-style-type: none"> Izvedite celovito delavnico, ki vključuje vse elemente učenja, vključno z znanjem, spretnostmi in stališči. Mlade usmerite v skupno načrtovanje ukrepov in jih spodbudite, da opredelijo in predlagajo konkretne ukrepe za obravnavanje spletnega nasilja na podlagi spola. Poudarite povezavo med teoretičnim razumevanjem in praktičnim učinkom v resničnem življenju.

OPOMBA ZA PEDAGOŠKI KADER:

Ta učna pot je primer, glede na dinamiko v vašem razredu pa se boste o posameznih korakih in aktivnostih najbolje odločili sami. Predlagamo, da se pred uporabo spletnih orodij v aktivnostih z mladimi, podrobno seznanite s spletnim tečajem in platformo. Delo boste lahko učinkoviteje usmerjali, če boste poznali njuno vsebino in funkcije. Vaše strokovno znanje je ključnega pomena pri prilagajanju te učne poti potrebam vašega razreda & skupine ter zagotavljanju smiselne izobraževalne izkušnje, ki bo imela učinek.

POSREDOVANJE OPAZOVALCA

Posredovanje opazovalca_ke je dejanje prepoznavanja in aktivnega ukrepanja v situaciji, ko je druga oseba morda v nevarnosti, da bo poškodovana, in je lahko sestavni del učne poti. Kot aktiven opazovalec se odločite prevzeti osebno odgovornost za situacijo in ravnati na način, ki bo za žrtev nasilja prinesel pozitiven izid. Ko pedagoški in vzgojiteljski kader ali mla-

di razberejo ali opazijo potencialno škodljivo situacijo, lahko ukrepajo na več neposrednih in posrednih načinov. V spletnem tečaju je na voljo razdelek s praktičnimi strategijami o posredovanju opazovalca. Pomembno je, da izkoristite delavnice za vadbo različnih strategij za različne situacije.

3.5 IZZIVI IN NASVETI

USTVARJANJE IN VZDRŽEVANJE VARNEGA PROSTORA

Na začetku lahko traja nekaj časa, da vzpostavite »varen prostor« pri vključevanju mladih v aktivnosti na temo obravnave nasilja na podlagi spola. Če z njimi oblikujemo skupek dogovorov (osnovna pravila), s tem spodbujamo lastništvo skupnega prostora in jim omogočimo, da prevzamejo soodgovornost za zagota-

vljanje svobodnega in udobnega sodelovanja vseh pri aktivnostih. Osnovna pravila morajo običajno zajemati dejavnike, kot so zaupnost (ničesar osebnega ali občutljivega, kar se izrazi, deli ali o čemer se razpravlja v aktivnosti, ne bo deljeno z nikomer zunaj učilnice), medsebojno spoštovanje, poslušanje, razumevanje, sode-

lovanje, dovoljenje za nesodelovanje, upravljanje časa itd. Mladim omogočite dogovor glede tega, da žalitve (vključno s seksističnimi, homofobnimi in/ali rasističnimi komentarji), negativna kritika, sramotenje in obtoževanje niso dobrodošli. Spodbudite jih, da se dogovorijo, kakšen je po njihovem mnenju pravilen način ukrepanja, če se osnovna pravila ne spoštu-

jejo. Pomembno je, da kot izvajalec_ka na začetku aktivnosti sodelujočim poveste, kakšne so vaše obveznosti, da se bodo lahko odločili, v kolikšni meri bodo želeli spregovoriti ali ne. Poudariti morate tudi, da lahko, če ima kdo vprašanje, o katerem se želi z vami pogovoriti na štiri oči, to diskretno stori kadar koli po usposabljanju.

UPOŠTEVANJE RAZMERIJ MOČI

Razmislite o mladih, ki bodo sodelovali pri dejavnostih, zlasti glede njihove različne spolne identitete in spolne usmerjenosti ter dinamike moči na podlagi spola, ki ste jo opazili. Razmislite ne le o tem, kakšen odnos imajo dekleta in fantje med seboj, temveč tudi o dinamiki moči med učenci_kami istega spola ter med cis in trans osebami in o interakcijah med mladimi različnih spolov in LGBTI ter drugimi, odvisno od primera.

etnična pripadnost, rasa, vera, socialno-ekonomski status, razred, invalidnost itd. Če je potrebno in primerno, opazujte, kako se (na splošno in tisti, s katerimi boste delali) med seboj družijo v razredu, na hodnikih, igriščih itd. Opazujte vse situacije, ki odražajo škodljive spolne stereotipe in norme ter kažejo na neravnovesje moči. Bodite pozorni tudi na situacije, v katerih mladi izzovejo te škodljive stereotipe in norme, ter na to, kako se te situacije odvijajo.

Upošteвайте tudi druge vidike identitet mladih, ki vplivajo na dinamiko moči med njimi, kot so

SOOČANJE S ČUSTVI¹⁴

Zaradi osebne narave obravnavanih tem in načina učenja, ki ga spodbuja učenje človekovih pravic, lahko nekatere aktivnosti sprožijo močna čustva, tako pozitivna kot negativna, in/ali mučne spomine tako pri udeleženi kot pri tistih, ki izvajajo aktivnosti. Pomembno je, da razumete in se soočite z lastnimi strahovi ali čustvi ter s tem, kako se spoprijemate z lastnimi travmami, bolečino in ranljivostjo, kot tudi travmami, bolečino in ranljivostjo drugih udeleženi.

- Pojasnite, da je čustvovanje normalno in običajno ter da vsi doživljamo in izražamo čustva na različne načine.
- Udeleženi povejte, da lahko, če želijo ali morajo na kratko oditi iz prostora, to tudi storijo. Kdo od soizvajalcev ali druga udeležena oseba lahko stopi ven in ponudi pomoč, kar omogoča nadaljevanje aktivnosti in hkrati zagotavlja, da je za tisto osebo poskrbljeno.

¹⁴ Iz knjige Spoštuj moje pravice, spoštuj moje dostojanstvo: Modul 3 – Spolne in reproduktivne pravice so človekove pravice. Dostopna na spletu (<https://www.amnesty.org/en/documents/act30/0010/2015/en/>).

- Pred začetkom aktivnosti razmislite, kako lahko ustvarite prostor, v katerem bodo udeleženi ob izražanju čustev čutili podporo, ne pa sram ali zadrego.
- Izrazite podporo udeleženi, ko ti delijo ali izražajo čustva.
- Uporabljajte jezik, ki poudarja moč in odpor-

nost ljudi pri preživljanju težkih okoliščin, namesto da jih prikazuje kot žrtve.

- Pozanimajte se, kakšna podpora je na voljo mladim in kje lahko najdejo pomoč.
- Pozanimajte se, kje lahko najdete čustveno podporo zase in za udeležene ter kdaj prositi za pomoč.

RAVNANJE V PRIMERU RAZKRITJA¹⁵

Ko izvajate aktivnosti o preprečevanju nasilja na podlagi spola in odzivanju nanj se morate zavedati, da ne morete vedno vedeti, ali so v prostoru mladi, ki so doživeli nasilje, kot so ustrahovanje, spletno nadlegovanje ali spolna zloraba. Čeprav je pomembno ustvariti varen prostor, v katerem se lahko razpravlja o

občutljivih vprašanjih, povezanih s spolom in nasiljem na podlagi spola, morate biti vedno pripravljeni na možnost, da lahko ustvarjanje takšnega varnega prostora privede do razkritja. Razkritja lahko vključujejo tudi informacije o spolni usmerjenosti ali spolni identiteti, in sicer v skupini ali v individualnih pogovorih.

Naslednji nasveti lahko pomagajo pri učinkovitem obvladovanju razkritja:

Mlado osebo (ali več oseb), ki se odločijo deliti svoje osebne izkušnje, ne prekinajte in jih ne poskušajte ustaviti.

Poslušajte spoštljivo in z empatijo, dokler so pripravljeni govoriti, in jih ne obsojajte.

Ne pritiskajte na druge, naj se odprejo in delijo svoje izkušnje.

Če je primerno, naredite premor in povabite udeležene, da se okrepčajo, da se vzdušje razbremeni.

Posebno pozornost namenite osebi, ki je delila izkušnjo, in poskrbite, da ne ostane sama, če tega ne želi. Vi ali druga oseba, ki ji zaupa, jo lahko pospremite v drug prostor, da se bo lahko sprostita in zbrala. Morda bo potrebovala nekaj časa zase, zunaj skupine.

¹⁵ Povzeto in prilagojeno iz priročnika Spol je pomemben – Priročnik za obravnavo nasilja na podlagi spola, ki prizadene mlade. Druga izdaja, 2019, Svet Evrope. Dostopen na spletu. (<https://rm.coe.int/gender-matters-a-manual-on-addressing-gender-based-violence-affecting-/16809e1c34>).

Z osebo, ki je spregovorila o svoji izkušnji, se pogovorite, ali želi o tem razpravljati s skupino takoj ali pozneje.

Bodite pozorni na preostale v skupini. Osebo, ki je razkrila svojo izkušnjo, lahko preplavijo močna čustva. Nove informacije in narava razkritja pa lahko močno vplivajo na skupino in njeno dinamiko. Poskrbite, da bodo imeli vsi v skupini čas za razmislek in odziv na situacijo ter po potrebi oblikovati vprašanja. Kot izvajalec morate stremeti k dvema ciljema: poskrbeti morate, da je prostor varen za razkritje, hkrati pa ne smete pozabiti, da je to prostor za učenje, v katerem se udeleženi želijo učiti o temi.

Po učni uri si zabeležite razkritje ali dogodke, če gre za podrobnosti ali informacije, o katerih morate poročati ali jih podrobneje raziskati.

Pedagoški in vzgojiteljski kader naj ne bi poskušal prevzeti vloge psihološke podpore ali nuditi »terapije«. Takšna podpora je morda potrebna, a to ni niti odgovornost niti vloga učitelja v izobraževalnem okolju. Vendar pa bi morali ponuditi podrobnosti o podpori, ki je na voljo, kot

je šolska svetovalna služba, psihološka podpora ali druge storitve v skupnosti. Pripravite seznam naslovov in telefonskih števil ljudi in skupin, ki lahko nudijo podporo. Dobro je, da jih pustite na diskretnem mestu, kjer lahko vsi do njih dostopajo zasebno, če to želijo.

KAJ, ČE JE BILO STORJENO KAZNIVO DEJANJE?

Razkritje v šolskem kontekstu ni le vprašanje zapletene skupinske dinamike ali čustveno nabitega položaja. Kadar oseba razkrije nekaj, kar je doživela in kar je pomenilo kaznivo dejanje, ste v skladu s politikami in zakonodajo o zaščiti otrok in nasilju na podlagi spola v vaši šoli in državi morda pravno zavezani obvestiti ustrezne organe, zlasti če je oseba, ki je razkrila take informacije, ali žrtev mladoletna.

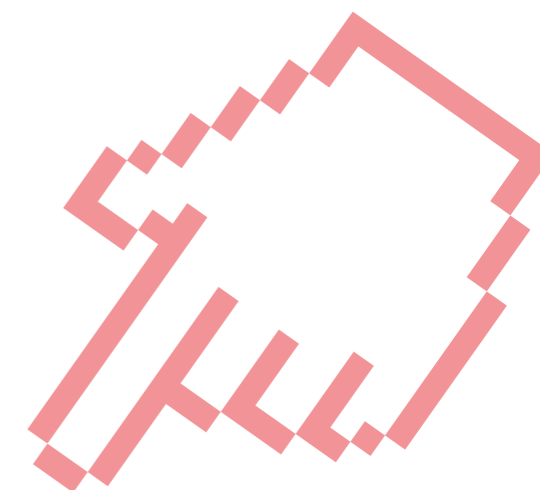
V pričakovanju razkritja je najpomembneje, da ste ustrezno obveščeni o tem, kakšne so vaše in šolske pravne obveznosti. Kljub spoštovanju zaupnosti boste morali o tem obvestiti vsaj svojega nadrejenega (npr. vodjo oddelka, rav-

natelja_ico šole, koordinatorskega učitelja ...). V skladu z nacionalno zakonodajo in šolskimi pravili se boste morali skupaj odločiti, ali so potrebni nadaljnji ukrepi.

Ob upoštevanju navedenega je pomembno, da mladim na začetku dejavnosti učenja človekovih pravic na temo nasilja na podlagi spola poveste, kakšne so vaše obveznosti glede poročanja, da se bodo lahko odločili, v kolikšni meri bodo v učnem okolju želeli spregovoriti ali ne. Poudariti pa morate tudi, da lahko oseba, ki ima vprašanje, o katerem se želi z vami pogovoriti na štiri oči, to diskretno stori kadar koli po usposabljanju.

ZDRUŽEVANJE SPLETNIH IN NESPLETNIH ORODIJ

Izobraževalna orodja projekta Stand By Me 2.0 ponujajo kombinacijo spletnih in nespletnih orodij, ki so lahko še posebej uporabna za obravnavo nasilja na podlagi spola in aktivno vključevanje mladih v individualno in skupinsko učenje. Pedagoški in vzgojiteljski kader se mora zavedati, da spletne dejavnosti zahtevajo čas za pripravo in da se lahko dostop do spleta v različnih šolskih okoljih razlikuje. V zadnjem razdelku tega priročnika in na spletni strani projektov Stand By Me in Stand by Me 2.0 so na voljo navodila po korakih, kako se registrirati in učinkovito uporabljati spletne tečaje in digitalno platformo.

4.3 DIGITALNA PLATFORMA

Platforma StandByMe je digitalna platforma, namenjena mladim in tistim, ki izvajajo izobraževanja oz. učijo človekove pravice. Njen namen je ozaveščati o nasilju na podlagi spola in ga obravnavati s strategijami preprečevanja in odzivanja z uporabo igrar podobnih pristopov.

Na platformi se lahko izvajajo aktivnosti, povezane s tremi glavnimi cilji projekta StandByMe 2.0:

1. ozaveščati o problematiki nasilja na podlagi spola in odpravljati spolne stereotipe;
2. zagotoviti varen prostor za deljenje in izmenjavo izkušenj ter spodbujati iskanje novih perspektiv;
3. podpirati in spodbujati mlade k ukrepanju in razumevanju skupne odgovornosti za boj proti nasilju na podlagi spola.

V platformo so bili vključeni elementi in tehnike igrifikacije, da bi spodbudili različne raziskovalne interakcije in zagotovili temeljito razumevanje obravnavane tematike.

Platforma je na voljo v petih različnih jezikih: angleščini, italijanščini, poljščini, madžarščini in slovenščini.

Za dostop do platforme StandByMe obiščite naslednjo povezavo:
<https://standbymeplatform.eu/register/>
(uporabite aktivacijsko kodo: SBM)

UNIVERSITÀ
DI TRENTO

